

ОПИС СВЕТЕ ЗЕМЉЕ
ГАВРИЛА ТАДИЋА

Београд

Апстракт: У овом раду се проучава проскинитарион Гаврила Тадића који је састављен 1662. године. Проскинитарион је осмишљен као водич кроз места Свете земље, са описима најзначајнијих знаменитости. Текст је написан српскословенском редакцијом са елементима народног језика. У раду се прати утицај народних облика преко одређених фонетских, морфолошких и лексичких појава. Језик није проучаван у синхроној равни, већ је доминантна дијахронијска перспектива. Етимолошка анализа лексичког слоја указала је на знатне оријенталне утицаје, али су забележене и локалне језичке одлике. Извршена су и палеографска истраживања. У прилогу рада дат је приређени текст проскинитариона према рукопису који се чува у Националној и универзитетској библиотеци у Јерусалиму под сигнатуром Ms. Var. 186.

Кључне речи: проскинитарион, Гаврило Тадић, Света земља, Јерусалим

Гаврило Тадић је 1662. године у Јерусалиму саставио проскинитарион, писан за потребе других ходочасника. Проскинитарион (грч. *проскинитарιον*) представља водич кроз места Свете земље, са описима најзначајнијих знаменитости. Гаврило Тадић је био најугледнији члан уважене породице Хумковић из Сарајева, која је активно учествовала у културном животу тога времена. У литератури је познат и као Хаџи Гавро, како се неретко потписивао у рукописима. Био је изузетно образован и доста је путовао по Јерусалиму, Угарској, Дубровнику и Млетачкој републици. Рукопис Гаврила Тадића чува се у Националној и универзитетској библиотеци у Јерусалиму под сигнатуром Ms. Var. 186. Рукопис није у потпуности сачуван, недостају поједини листови. На Гаврилов проскинитарион је први скренуо пажњу Јехуда Арие Клауснер (*Yehuda Arye Klausner*) у чланку на француском језику објављеном 1956. године.¹ Рукопис је са пропратним текстом објавила Мара Харисијадис 1986. године, према читању,² а Томислав Јовановић превео је ово дело на савремени српски језик.³ Стога ће у прилогу ове студије бити дат приређен

1 Према: J. A. Klausner. *Description des lieux saints de Palestine dans un manuscrit slavon*. Revue des etudes slaves. Tome XXXIII, fasc 1-4, Paris, 1956, 105-108.

2 Гаврило Тадић, *Поклоњеније Часиној ірода и Свейших месѣи ва свейом іраде Јерусалиме. Повесѣи нека избрана*. Приредила Мара Харисијадис, *Књижевна историја*, XIX, 73-74, Београд, 1986, 113-132.

3 *Сѣара срѣиска књижевносѣи. Хресѣјомаѣиѣја*. Приредио и превео Томислав Јовановић,

текст у изворном облику старословенским писмом. Посебну вредност овог проскинитарiona представљају многобројне илустрације у боји. У њима су приказане најзначајније знаменитости Палестине, као што су: Давидови дворови, црква Часног гроба, Божији гроб, црква Светих, Вртоград, црква Успења Богородице и њен гроб, Мала Галилеја, Витанија, Јерихон, планина Четрдесетница, манастир Светог Јована Претече, манастир Светог Герасима, Самарија, Тиверијадско море, Витсаида, Генизаретско језеро, Капернаум, Назарет, Таворска гора, Кана Галилејска, манастир Светог Илије, Рахилин гроб, агиазма Светог Кипријана, манастир Светог Георгија, Витлејем, манастир Светог Теодосија, Велика лавра Светог Саве Освећеног, Аврамови двори, манастир Часног крста, црква Светог Јована Претече, Емаус, Самсонови дворови и црква Светог Георгија. Илустрације на посебан начин употпуњавају проскинитарion, уносећи додатну ноту доживљености у живописно приповедање. Поред поменутог рукописа из Националне и универзитетске библиотеке у Јерусалиму, постојао је и рукопис сличне садржине који се чувао у Народној библиотеци у Београду. Он је, нажалост, уништен приликом бомбардовања Београда 6. априла 1941. године.⁴

Јерусалимски проскинитарion писан је српскословенским језиком са елементима народног језика. Утицај народног језика може се пратити првенствено преко одређених фонетских, морфолошких и лексичких појава. Када су у питању палеографске особености текста, уочава се да је текст писан полууставним писмом са елементима брзописа. Углавном није поштовано средњовековно начело писања у низу, *scriptura continua*. Графеме су исписиване у четворолинијском систему, а одликује их велики број морфолошких дублета, првенствено услед брзописних елемената текста. Од интерпункцијских знакова користи се углавном тачка на средини реда за истицање одређених смисаоних целина. Од надредних знакова употребљавају се титла и пајерак – титла да означи скраћивање или бројну вредност, а пајерак уместо полугласника.

У бележењу појединих облика речи уочава се извесна неуједначеност. То се огледа и у дистрибуцији полугласника, који су некад вокализовани, док су у неким случајевима написани у изворном облику. Мноштво је примера за вокализацију полугласника. Ради прегледности, навешћемо само поједине примере: *вадовнца* 28б, *важгоше* 13а, *важегъть* 30б, *важѣже* 13а, *валезѣ* 13а, *ванидетѣ* 16а, *ванидоше* 2б,

---

Филолошки факултет, Београд - „Нова светлост“, Крагујевац, Београд 2000, 201-214; *Хрестоматија средњовековне књижевности*, том II, Српска књижевност, приредио и на савремени српски пренео Томислав Јовановић, Библиотека Српска књижевност, Коло Стара српска књижевност, књига I, Филолошки факултет, Београд 2012, 271-287; *Светла земља у српској књижевности од XIII до краја XVIII века*. Приредио и на савремени српски пренео Томислав Јовановић, „Чигоја штампа“, Београд 2007, 130-143.

⁴ Релевантну литературу о Тадићевом проскинитарionу навела је Мара Харисијадис у поменутој студији. Ради прегледности рада, овде се нећемо бавити тим питањем.

ванѣтар(ь) (на више места), васа (на више места), васака 6б, васаком(ь) 27б, 30а, 31а, васак(ь) 12а, 1б, васн (на више места), васкр(ь)се 2а, васкр(ь)сени 17а, 20а, 28а, васкр(ь)сение 12а, 6б, васкр'сениа 12б, васк(ь)рсени 14а, дана 12а, данас(ь) 12а, 3б, данашни 11а, 28б, домоучедацъ 33б, ка (на више места), када (на више места), мрт'тавца 14а, седам(ь) 19а, седам[ь] 32б 2х, синоваць 19а. У мноштву случајева записан је и невокализирани полугласник: вѣ (на више места), вѣдах[ь] 33а, вѣкратце 32а, вѣквснн 33а, вѣписух[ь] 33а, вѣсака 33б, вѣселеноу 33б, вѣсемнр(ь)наго 32б, вѣсем[ь] 34а, 35б, вѣсеу 33б, вѣси 33б, вѣскр(ь)се 17б, вѣскр(ь)сение 8б, вѣскр'сениа 13а, 14а, вѣзнимахъ 35б, вѣзлюблен'не 32б, вѣзнесе(е)нїа 32а, коньц(ь) 31б, кѣ 32б, кѣ 32б, 34а, 35б, сѣ (на више места), сѣвирахъ 35б, сѣпрѣден'ннм[ь] 33а, сѣздомъ 33а, сѣзданїа 32б. У приближно истој мери находе се речи са вокализираним полугласником и речи у којима није дошло до вокализације. Уочава се одређена условност у појављивању танког и дебелог јер. Док се дебело јер налази у јаком и понекад у слабом положају полугласника, танко јер је готово увек записивано у слабом положају, најчешће на крају речи. Пајерак се углавном пише уместо полугласника у обележавању вокалног *р* и *л*: др'вено 4а, др'ветомъ 23а, др'ветъ 23а, др'жави 33б, др'жалн 9а, др'жати 34а, др'жах[ь] 33а, др'жаше 13а, 32а, др'же 17а, 17б, 26б, 9б, др'жеце 12б, др'жит(ь) 31б, д'га 23а, напл'ните 33а, сл'нце 2а, сл'нце 10б. Пајерак је, вероватно грешком, у више наврата исписан и уз глас *р* који нема обележје вокалности: ар'мени 1б, 12а, ар'менска ба, ар'менски 9а, ар'менско 4а, ар'мен(ь)ска ба, ар'хагг(е)ла 27а, ар'хагг(е)ль 14а, ар'хирен 30а 2х, ар'хирен 30б, ар'хирен 30б, 31б, ар'хиренскнх(ь) 31б, ар'хиренїа 31а. Ова појава се, мада знатно ређе, уочава и при писању невокалног *л*, као у примеру гол'гоѣв 31а.

Гласовна група *ја* означава се тројако: записивањем графема *їа* (коїа 9б, 13а, 27б, стаїа 12б, стоїаше 26б, 29а), потом прејотованим вокалом *їа* (вазснїа 2а, коїа 3б, 11а, 29а, христїани 10а, христ(н)їани 1а, челнїа 14б 2х, маждъ 22а) или графемом *ї* (патрїархе 7б, патрїархом(ь) 7а, пелагїа 15а, стааше 9а, третїа 14б, 8б, георгїа (на више места), сирнанско 4а). Гласовна група *је* обележава се такође на три начина: словном групом *їе* (їер(с)с(л)н)ме 1б, коїе 13б, 15б, 29а, коїемъ 12а, стоїе 15а 2х, 22а, 23б), потом прејотованим вокалом *їе* (стоїе 3б, поклоненїе 1а, кст(ь) 32б, кс(ть) 33а) и графемом *є* (мѣжїе 1а, писаннє 1а, єкрен 1б, єсѣ 1б, 3а, 3б, 4б, своєго 10б, 11а, пелагїе 17а 2х, 32б, седмїе 32б, строенїем[ь] 34а, строєно 33б, строєтъ 33б, твоє 32б 2х, 33а, твоєн 33а, третїе 34а). Уочљиво је да Гаврило осећање за глас *ј* појачава писањем графеме *ї*.

У неким случајевима Гаврило бележи графему *ѣ*, док у неким бележи рефлексе тог вокала. Приметна је одређена недоследност у записивању поменутих облика, јер је често иста реч записивана на различите начине. Навешћемо неке од речи које садрже *ѣ* са етимолошком заснованошћу: брѣме 27б, 12а 2х, 33б, грѣшнїн 31б, многогрѣшноу 33а, погрѣшнт[ь] 32б, лѣтъ 32а, 32б, прѣвнѣающнх[ь] 33а, прѣблагн 10а, прѣд 8а 3х, прѣдасть 33б, прѣдєднєе 2а, прѣднтєчє 11б, прѣд(нтє)чє 11б, прѣд(нт)чє

2ба, прѣд[ь] 7б, 13а, прѣжде 12а, 13а, прѣидешъ 13б, прѣкрасан(ь) 7б, прѣкрасно 5б, 8а 2х, 11а, прѣма ба, прѣмвдрости 33а, прѣстола 12б, прѣстоля 13б, прѣстол(ь) 7б, 8б.

На месту графеме ѣ најчешће се јавља е, како је то уобичајено у српској традицији: време 27а, 29а, 29б, грешнике 27б, грешници 19а, лет(ь) 15б, 19а, 19б, лет[ь] 32а, место (на више места), местъ 2б, 11а, 18б, 31а, млеко 1б, нигде 33б. Постоји такође и (и)јекавска замена *јайа*, што је уобичајено за Гаврилово локални говор са ијекавском основом уз мешавину икавских облика: доліе 9б, сидела 13б, 27б, сидно ба, 10а, 18б, сидіо 17б, видіо 25б.

По угледу на грчку писарску традицију долази до удвања графеме *и* при писању имена: нѣковал(ь) 20а, нѣковлева 20б, нѣковлеве 22а, нѣковлев(ь) 20б, нѣков(ь) 20б, нѣван(а) 26а, нѣван(ь) 18б 2х, нѣван'на 11б, нѣована 25б, нѣованови 18б, нѣован(а) 30а, нѣован(ь) 27а, 27б, нѣовн(а) 11б, нѣорданъ 13б, 18б, нѣордан(ь)ска 17а, нѣор'дана 19а, нѣосифа 20б, нѣосифове 22а, нѣосиф(ь) 3б, нѣордан(ь) 18б. Неуобичајено је да се графема *и* пише испред прејотованих вокала: нѣлію 16б, 26а, 29б, нѣуда 16а 2х, нѣуде 14а, нѣуден 5а, 10б, нѣудене 9а, нѣуденска 16а, нѣудеомь 16а, нѣакова 14б. За обележавање вокала *и* користе се осмерично и десетерично *и*, без јасног правила смењивања. Десетерично *и* бележи се у варијанти без тачке (архидіакон(ь) 7б, б(о)жію 33а, в'ї (на више места), в'їли 33б, в(ь)с(ь) 1а, 2а 2х, 21а, 29а, в(ь)с(ь) 5а, в'в 3б, 4б 2х, в'н 4б, в'з 4б, пост(ь)ници 26а, р'ї 3б, с(вє)тин 1б, с(вє)тин(ь) 2а, тнеме 4а), као и са тачком (агіазма 26а, алї 29а, архієрен 30б, 31б, баріакє 30а, 30б, бл(а)говєщенїа 25б, 26а, бл(а)годєтїю 12а, божїа 14б, божїн ба, божїне 15б, васкр(ь)сенїе 6б, 12а, вазєтїа 32а, гаврїил(ь) 14а, гаврїил(ь) 31б, гошенїе 26б, христїани 1б, христїанъ 4а, (проро)чєствїа 1б). Када се посматра употреба слова *о*, уочава се да се оно јавља најчешће у основном облику, као омикрон (о). Нешто ређе употребљавана је и омега (ω), и то углавном да означи наставак за облик радног глаголског придева (бл(а)гословно 10а, доходіо 29а, поїом 10а, покланω 19а, постїω 18а, разпкω 10б, ходно 1а), као и на почецима речи. Некада се омикрон и омега употребљавају и код истих речи, као у следећим примерима: ωбрєтє 16а, 20а, 30б : ωбрєтє 20а, страхом(ь) 31а : страхом[ь] 33б, вко 33б : вкω 32б. Важно је напоменути да се на почецима речи готово доследно употребљава омега, са свега три изузетка: ωбрєтє 20а, ондє 9а, от(а)чєст(ь)во 17б. Вокал у означава се лигатуром ѝ, са једним изузетком у коме је употребљен диграф: оуслишн-тє 1а. Графема јери није посведочена ни на једном месту у тексту, већ је доследно замењена графемом *и*. Ижица се употребљава у варијанти без надредних тачака да означи глас *в*: в(ар)г(є)ліє 1а, 7б, 10б, 17а, 20а, 21б, 28а, в(ар)г[є]ліє 29б, в(ар)г(є)ліи 29а. Само у једном примеру користи се ижица са надредним тачкама, и тада означава глас *и*: к'ѣр(ь) 32б.

Грчко слово кси употребљава се да означи бројну вредност и само у једном случају са гласовном вредношћу, и то у примеру: александрискога 7б. Слово пси, поред бројне вредности, означава гласовну вредност у речима: кєψиданнє 2а, ψалтир(ь) 3а. Слово тита кори-

сти се углавном при записивању речи страног порекла, мада то није увек случај: *внѡлнїѣ* 17б, *внѡлєѣм* 24б, *внѡлєѣм(ь)* 21б 3х, 22а, 23а, *внѡсанда* 20б, *голгоѡа* 2б, 10а, 11а, *голгоѡн* 11а, 31а, *голгоѡом(ь)* 11б, *голгоѡѡ* 8б, 10а 2х, *голгоѡѡ* 31а, *ѡнѡпа* 27б, *харнѡна* 2ба, *ѡлворска* 21а, *ѡднї* 31б, *ѡѣкла* 15а, *ѡѡдѡсїа* 24б, *ѡѡд(ѡ)сїа* 25а, *ѡнверїадскоѣ* 20б. Посебно треба обратити пажњу на презиме аутора, које је такође записано уз употребу ове графеме. Графема *ѡ* наводи се само у речи *ѡѡ*, поред тога што има бројну вредност.

Велика је фреквентност графеме *ђ*ерв. Она се користи за обележавање консонанта *ђ* (*вѣќала* 22а, *ндѡн* 22а, *кѡќлх(ь)* 15а, *порѣфировнїќ[ь]* 25б, *ќѡш(ь)* 13б, *ќѡрѣїнн* 26б, *ѡднї* 31б, *нѡќнм* 16б, *ќѣмера* 4б, *ќѣмерн* 4б, *ќѣмерь* 4б), као и консонанта *ђ* (*аќнаѡма* 22б, 25б, *аќнаѡма* 27б, *аќнаѡма* 19б, *ѡнпат(ь)скнм* 21а, *ѡнпатннн* 13б, *ѡнпатнннн* 19а, *ѡнпать* 21а, *ќалѡќерн* 22а, 23б, *ќалѡќернн* 15а, *ќеннсарет(ь)* 20б, 21а, *ќеннсарет(ь)скоѣ* 20б, *ќераснм* 19а, *ќѣшнманн* 2а, *ѡграќена* 4а, *ѡграќено* 4а). Важно је скренути пажњу на примере у којима се записује *ђ*ерв онде где се очекује графема *ѡ*: *пенќера* 14б, *пенќерн* 7а, *пенќерѡ* 14а, *пенќер(ь)* 5а, 11б, 14б. С обзиром на то да Гаврило у другим примерима користи лексему *ѡ* (*ќѡрѣїнн* 26б, *ѡднн* 6б, 15а, 28б), очигледно је да је у наведеним примерима забележен локални облик турцизма *ѡенѡер*.

Прасловенска консонантска група *ѡр* записује се напореда са новијом групом *ѡр* (*ѡѡрѡпеть* 33а, *ѡрнн(ь)* 11б, *ѡрнѡга* 27б: *ѡрвнн(ь)* 11б). Утицај народног језика евидентан је у примерима који показују да је иницијална група *ѡр* дала рефлекс *у*. Таквих примера је много: *ѡѡ* 8б, *ѡѡмѡ* 24а, *ѡѡр* 13б, *ѡѡѡ* 17а, *ѡѡѡнш(ь)* 3б, 6а, *ѡѡѡѡ* 9б, *ѡѡѡш(ь)* 6а, *ѡѡѡн* 12а, *ѡѡѡнн* 13б, *ѡѡнн* 24а, *ѡѡнтар(ь)* 4б, 5а, *ѡѡнтра* 5б, 15б, 17а, *ѡннсанѡ* 6б, 10б, 13а, *ѡннсан(ь)* 4а, 13б, *ѡрѡѡѡѡ* 34а, *ѡѡѡѡнн* 4б, *ѡѡѡѡѡ* 27а, *ѡѡнн* 33б. Насупрот томе, стање својствено српскословенској традицији уочава се у мноштву примера са вокалним *л*. Наиме, оно је записивано тамо где му је по етимологији било место, иако је у народном језику неколико векова раније дало рефлекс *у*: *длѡ* 23а, *напѡнннѡ* 33а, *слѡнѡ* 2а, *слѡнѡ* 10б, *стл(ь)па* 5а, 7а, 9а, 9б 2х, 12а 2х, 12б, 13б, *стл(ь)пн* 8а, *стл(ь)пѡв(ь)* 3б, 4б 4х, 5б 2х, 8б, 13б, 14а, 16б, 23а, *стл(ь)пѡм(ь)* 10а, *стл(ь)пѡ* 5а, 12б, 25б, 28б.

При бележењу гласовних алтернација такође уочавамо значајне недоследности. Примера ради, постоје облици са извршеном палатализацијом (*барїацн* 31а, *вѡл(н)ѡѡм(ь)* 32б, *ѡѡнн* 6б, *ќннѡ* 1б, *свѡѡннн* 7б, *ѡл(ѡ)вѡн* 24а, 29а), као и облици у којима палатализација није извршена (*ѡѡнн* 18б, *ѡѡннн* 17б, 19б). Мноштво је примера у којима једначење сугласника по звучности није забележено, што је у складу са традицијом писања српскословенске редакције: *нѡннсанѡ* 26б, *нѡпѡд[ь]* 20б, *ѡѡннѡѡѡ* 10б, *ѡѡннѡѡ* 12б, *ѡѡннѡѡ* 11а, *ѡѡннѡѡ(ь)* 11б, *ѡѡннѡѡ(ь)* 12а, *сладќѡ* 18а. Са друге стране, бележе се примери који указују на утицај народног језика: *нѡпѡд[ь]* 9а, *нѡѡѡннн* 24а, *ѡѡнн* 5а, 10а, 27а, 30а, *ѡѡнн* 2а, *ѡѡннн* 8а, 10б, *ѡѡнн(ь)* 11а, *сладќѡ* 20а.

У проскинитаріону забележен је велики број речи грчког порекла које су ушле у словенски језик у најраније доба. Навешћемо само неке од примера: *камара* 4а, 7а, 8б, 11а, 16б, *кандиљ* (на више места), *летъргію* 10а, 30а, *летъргію* 8а, 8б, 10а, *параклнсъ* 27а, *параклнсъ* 5б, *параклнсъ* 9а, *проскомидѣа* 8а, *просфоромъ* 10а, *хоро* 7а 2х. С обзиром на то да је текст писан у XVII веку, када је турски језик већ остварио велики утицај на народни говор, присутне су и многе лексеме оријенталног порекла: *барѣакъ* 30а, *барѣакѣ* 30а, 30б, *барѣаци* 31а, *днздаръ* 3а, *двваръ* 4б, 5б, 6б, *мермера* (на више места), *мермеромъ* 11б, *мермеръ* 5а, *мермеръ* 3б, 6а, 7а, 16б, *пенѣра* 14б 2х, *пенѣри* 7а, *пенѣрѣ* 14а, *пенѣръ* 5а, 11б, 14б, *тахтѣ* 4б, 5б, 6б, *ѣмера* 4б, *ѣмери* 4б, *ѣмеръ* 4б, *хаціне* 6б, 15а, 28б. Утицај локалног говора потврђен је такође и у примеру са елизијом вокала: *ѣр(с)с(а)л(и)мѣ* 27б.

С обзиром на то да су проскинитаріони углавном преписивани са прототипа, најчешће немају лични карактер. Излагање тече уједначеним тоном, показују се одређене раздаљине, изглед дворова или димензије храмова. Нема много поетски обележеног приповедања. Тек у ретким Гавриловим исказима примећује се живописност личног доживљаја. Гаврилов језик је значајан за проучавање, јер представља приказ дијахронијских процеса који су се стекли у XVII веку. Стога је мноштво фонетских и морфолошких дублетних облика који указују на међусобно преплитање српскословенског и народног језика. Етимолошка анализа лексичког слоја указује на знатне оријенталне утицаје, али је важно запазити и бележење локалних језичких одлика. Посебну вредност овог путописа представљају и живописне илустрације, које су имале за циљ да још изразитије подстакну чулну имагинацију читалаца. У прилогу рада даје се приређени текст проскинитаріона Гаврила Тадића, према рукопису који се чува у Националној и универзитетској библиотеци у Јерусалиму под сигнатуром Ms. Var. 186.

[1а] ПОКЛОНЕНИЈЕ ЧАСТНАГО ГРОБА Б(О)ЖІА- И С(ВЕ)ТІИХ(Ъ) МЕСТЪ. ВЯ С(ВЕ)ТЕМ(Ъ) ГРАДЕ ІЕР(С)С(А)Л(И)МЕ.

ОУслишите васи православни христ(и)јани мѣжѣ и жени велики и мали. сѣ писанне. нже гл(а)голет(ъ) ѿ с(ве)тон земли. кѣди є ходнѡ. г(о)с(под)ъ наш(ъ) ис(сѣ)х(ри)ст(о)с(ъ). и прѣч(и)стаа матер(ъ) его. прѣс(ве)таа б(о)городица. и васи с(ве)тїи ап(о)с(то)ли. и пророци. и сїа с(ве)таа земля їестъ. васем(ъ) землям(ъ) корень и глава. а с(ве)тїи град[ъ] їер(с)с(а)л(и)мъ. еже г(а)голет(ъ) с(ве)тоє їев(а)г(е)лїе. град[ъ] ц(а)ра великаго. не сам(ъ) їер(с)с(а)л(и)мъ. на и васа ѡколна земля. кѣди є ходнѡ

х(ристо)с(ь)· еже г(лаго)леть· || [1Б] ва книзе библи· земля (проро)частвїа· того радн г(лаго)леть г(оспод)ь· из всть пророчаских(ь)· земля советована· из нее же течеть медь и млеко зде придесть васак(ь) езник(ь)· и вера от[ь] всех(ь) странь землян· и васн людїе придыт(ь) и поклонет се· са верою и любовнью· не сами христїани· на и ар'мени и агарени и евреи·~::~:~::~~

Сказанне· о с(ве)тель градѣ їер(с)с(а)л(н)ме·:

Сан с(ве)тин град[ь] їер(с)с(а)л(н)мь· среда їесть земля такоже пророк(ь) д(а)в(н)дъ г(лаго)лет(ь)· б(о)г(ь) же ц(а)рь наш(ь) садела сп(а)сенне посреде земле· їесть на вишша от[ь] всех(ь) землял(ь)· и место їесть хладно и град[ь] велик(ь)· около града мнл(ь)· ·ѧ· и есѡ врата вел(н)ка ·ѧ· врата д(а)в(н)д(о)ва || [2а] на запад[ь]· от[ь] кѣψиманне· врата на восток(ь)· врата с(ве)т(а)го сиона на поляд'не· врата от[ь] с(ве)т(о)го дамаска· на север(ь)· И еше врата ·ѧ· мала на десно и на лево·

Зде ѡ с(ве)томъ градѣ їер(с)с(а)л(н)мь· г(оспод)ь наш(ь) ис(ьсь) х(ристо)с(ь) спас(ь)· пострада и прѣтр'пе· чашь сп(а)сенїа прииди за васе люди свое· и свободи нас(ь) от[ь] прѣдѣднее клетви· еже истина приде(ть) и сл'нце правди васн· зде колнкая добраа сатвори г(оспод)ь наш(ь) ис(ьсь) х(ристо)с(ь)· от[ь] зде преее познахом(ь) зде кр(ь)сть вазснїа· зде и распет се г(оспод)ь зде положи се ва гроб(ь) и васкр(ь)се· и показа се с(ве)тинм(ь) ѡчеником(ь) своим(ь) и ап(о)ст(о)лом(ь) и вазнесе се на н(е)б(е)са· от[ь] зде они почеше проповѣдати на васе страни || [2б] васем(ь) мирѡ· иже вероваше ѡправдаше се и ванндоше ва цр(а)р(ь)с(ь)тво неб(е)сноє·:~

По сих(ь) цр'ков(ь) велика и крас(ь)на· юже сагради с(ве)таа елена· мати ц(а)ра ко(н)стантина· на местѡ где є част(ь)ни гроб(ь)· и голго·ѡ·а·~::~:~

|| [3а] Пр'во ѡ градѣ їер(с)с(а)л(н)мь· двори д(а)в(н)д(о)ви са вел(н)ким(ь) беденом(ь)· їесть ванятар(ь) ѡрѡжїе много· ѡвде г(лаго)люют(ь) д(а)в(н)дъ саписа ψалтир(ь)· и есѡ на запад[ь] їер(с)с(а)л(н)мь· и сад[ь] тѡ стое тѡрци анздарь от[ь] града·

|| [3б] И от[ь] двора д(а)в(н)д(о)ва на восток(ь)· колнко вр'женнелъ из лѡка стрелѡ· їесть цр'ков(ь) велика частнога гроба г[оспо]дна· красна и село прекрасна· и есѡ вел(н)ка трѡла ·ѧ· и кампанел(ь) високоь и крас(а)нь· и нма около неѡ стл(ь)пов(ь)· ·ѧ· и видї се издалека ва ѡбразѣ с(ве)тїне тронце· то є єдино трѡло покривено олоком(ь)· а дрѡго с кречом(ь) покривено хоросан'ном(ь)· Прежде било врата ·ѧ· а данас(ь) їесѡ васа затворена· неднна от[ь]ворена· коѡ стоє на полядне·

Сказанне за санитне·

Како влазиш(ь) на с(ве)таа врата· и идешь на север(ь) стоп(ь) ·ѧ· и ѡбретеш(ь) с(ве)тоє ѡввитїе· санитне· где сѡ ѡввили х(рист)а· нїѡсиф(ь) са никодимом(ь)· ва плашаницѡ чѡстѡ· тѡ їесть мермер(ь) красни· и есть ѡ длиннѡ || [4а] пѣди ·ѧ· а ѡ шириннѡ пѣди ·ѧ· и пол(ь) и наоколо їесть ѡграѣено гвоздеем(ь) тѡ гори канднлѡ ·н· православних(ь) христїанъ ·г· латинска ·ѧ· ар'менско ·ѧ· коптих(ь) ·ѧ· сирианско ·ѧ· хавешко ·ѧ· над[ь] тнемеи ѡграѣена камара· кр(ь)стаѡобразно·

Сказанїе за велико тръло

И за санетни идешь стоп(ь) ·лї· и дондеш(ь) под[ь] велико тръло· кое є покривено оловом(ь)· То є тръло над[ь] частинидь гробом(ь) г[оспо]д[ь]ниидь· и на вр[х]хъ їсть, от[ь]кривено· и изванѣтар(ь) до полакъ др[в]ено· а отъ полак(ь) їсть пописано златом(ь)· васи пророци· и на десно їсть вписан(ь) с(в)ѣтїи константинь· а на лево с(в)ѣтаа елена· и ннже пророкъ [4в] їсєс тахте от[ь] мєрмера прилеплєне за дввар(ь)· и наоколо квбєта на таванъ· има кємера ·г̄з̄· и стл(ь)пов(ь) от[ь] мєрмера ·н̄· и ногъхъ от[ь] стл(ь)пов(ь) ·г̄в̄· васи написани· и на таванъ на десно стое ермени· а на лево· латини· и илают(ь) латини кандиль ·с̄ф̄· а ерменских(ь) кандиль ·с̄н̄· и под[ь] тиемь кємери илаю дрѣвнихъ кємерь ·г̄н̄· и илаю стл(ь)пов(ь) ·г̄в̄· и ногъх(ь) от[ь] стл(ь)пов(ь) ·н̄· и под[ь] тиемь ї(є)сє цр̄квє малє еретичаскє· на север(ь) їст(ь) црков(ь) хавешка а на восток(ь) їстє цр̄ков(ь) гдє пою копти· и близ[ь] єє цр̄ков(ь) сирїанска· и вѣтар(ь) в цр̄кви їсть гроб(ь) їосиф(а) и никодим· и єсє всєчени в каменъ·

Паки пошад[ь] мало на лево· има камен(ь) окрєгао· || [5а] от[ь] мєрмера над ним(ь) гори кандиль ·к̄· латин(ь)ско ·а̄· а арменско ·а̄· тѣ сє стаале жєнє мироносицє· и рєчє ка ним(ь) агг(є)ль що ищєтє живаго са мр̄твими· васта несть здє· от[ь] тога има до частнога гроба стоп(ь) ·лї· и єщє има близъ тога· дрѣвн мєрмерь окрєгао на средн шпал(ь)· тѣ сє сковали клинцє· що сє распєли г(оспо)да іс(єса) х(ри)с(т)а·

И єщє мало пошад[ь]· їсть цр̄ков(ь) латин(ь)ска· и єсть в дванихъ стоп(ь) ·лї· а в ширинѣ стоп(ь) ·к̄н̄· и на десно цр̄квє· їсть пенкєр(ь) вѣтар(ь) їсть от[ь] стл(ь)па мало· за та сє стл(ь)пъ вєзали иудєи х(ри)с(т)а кад га сє мѣчили нас(ь) ради· и в тон цр̄кви гори кандиль ·к̄в̄· от[ь] толе до божна гроба стоп(ь) ·з̄с̄· и на дворѣ код[ь] врата тѣ има· || [5б] параклись гдє пою маронити тѣ гори кандила ·є̄·

Васє то колнко сказахом(ь)· їсть под[ь] великим(ь) трълом(ь)·:

На средн вел(н)кога тръла· їсть на землн тръло малє веллн прѣкрасно· И в томъ вѣтра част(ь)ни и живоносни гроб(ь) г(оспо)дань· около тръла їсєс тахте от[ь] мєрмера прилеплєне за дввар(ь)· и има стл(ь)пов(ь) ·г̄· и кандиль ·з̄· И над(ь) тиемь їсть дрѣво тръло малє· то стон на ·г̄в̄· стл(ь)пов(ь) от[ь] мєрмера красна, и златнє идь главе· тѣ вєшаю кандиль ·к̄є̄· и на средн їсть цвєть от[ь] мєди са свєщамн· то є васє хрїстїан(ь)ско и врата от[ь] тръла || [6а] їсєс прѣма востокъ· и како влазиш(ь) в врата· тѣ лєжн камен(ь)· на комъ є сидно агг(є)ль· и рєчє жєнам(ь) що ищєтє живаго са мр̄твими· несть здє, ни ванѣтар(ь) на васта· тѣ гори кандил(ь) ·г̄з̄· православних(ь) хрїстїань ·є̄· латин(ь)ских(ь) ·є̄· арменска ·к̄· коптих(ь) ·к̄· сирїан(ь)ских(ь) ·а̄· хавешка ·к̄·

И пошад[ь] ка западъ от[ь] с(в)ѣт(а)го камена стоп(ь) ·а̄· илаю врата малє· и како влєзєш(ь) ванѣтар(ь)· їсть частни вожїи гроб(ь) и на гробѣ їсть мєрмер(ь) село прєкрасань· над ним(ь) гори кандиль ·лї· православних(ь) хрїстїан(ь) ·г̄з̄· латин(ь)ских(ь) ·г̄н̄· армен(ь)ска ·г̄· коптих(ь) ·а̄· сирїан(ь)ска ·г̄· хавєш(ь)кнєх(ь) ·є̄· И єсть в диннѣ в(о)жїи гроб(ь)· пєди ·г̄· а в ширинѣ пєди ·а̄· и около || [6б] гроба їсєс тахте от[ь] мєрмера красна· прилеплєни за дввар(ь)· и над[ь] гробом(ь) їсть, вписано· како сє положили х(ри)с(т)а ва гроб(ь)· и васкр̄сєнїє И како изидєш(ь) из част(ь)нога гроба· и идєш(ь) на восток(ь) стоп(ь) ·лї· и єсть с(в)ѣтаа трапєза· тѣ стон патрїархъ· и делн с(в)ѣтїи д(ь)хъ·

Сказаніе за с(ве)тїи д(с)хъ✠✠✠

Тако излази с(ве)тїи д(с)хъ на б(о)жїи гроб(ь). Ва с(ве)твю и великвю свѣотъ-тѣсъ ваши езици ванштар(ь). ѿ цр'кви. и хаціне ѡт[ь] сваке земље. и басака вера, и агарани. на єдини єврєи не приходеть.

И придеть патрїархъ, на част(ь)ни гроб(ь). и згасить ва са кандила. над[ь] с(ве)тїим(ь) гробом(ь). и над[ь] с(ве)тїим(ь) каменом(ь). и затворит[ь] врата ѡт[ь] б(о)жїи гроба. || [7а] врата велике сабор(ь)не цр'кве. и идеш(ь) на восток(ь) стоп(ь) ·к'ѣ· има мермер(ь) на средн шьпал(ь). т(о ест)ъ земли пьпак(ь). на средн цр'кве и на средн свѣта. и над[ь] ним(ь) висн хоро вел(н)ко, и красно. ѡт[ь] мѣдн. на средн не҃га има дрѣго хоро мало. и на вел(н)ком(ь) има свѣщника ·ѡ'а· и кандила ·ї'с· и икона ·ї'а· на маломъ има свѣщника ·л'б· и кандил(ь) ·н'· и икона ·с'· и над[ь] ним(ь) їестъ шатор(ь) велнк(ь). и над[ь] ним(ь) трѣло велнко. кое є покрѣнено хоросаниом(ь). и има пенѣри ·н'· и камара ·і'с· и стл(ь)па ѡт[ь] мермера ·м'и·.

И пошад[ь] ѡт[ь] пьпка. и идеш(ь) на восток(ь) стоп(ь) ·к'с· и изидеш(ь) на єдин(ь) скальнь. и идеш(ь) їеще, стоп(ь) ·ї'н· и изидешъ на дрѣги скальнь. ї онде їесъ престолн. четирем(ь) патрїархом(ь). на десно їестъ престол(ь) їер(ь)с(а)л(н)м(с)ко҃га-кон пред[ь] нимъ гори кандило ѿ немъ кандил(ь) ·з'· їестъ || [7б] и с трѣлом(ь) златним(ь). и код[ь] не҃га ннже їестъ прѣстол(ь), александриско҃га. код[ь] не҃га їесъ скале. им(а) скальни ·к'· и изидеш(ь) горїе гдє чатє еv(аг)г(е)аїє архидиакон(ь).

И на лево цр'кве їестъ прѣстол(ь) цариград[ь]ска҃го патрїархе. и андѡхнска҃го. и онде вешаю. єдин(ь) цвѣт[ь] ѡт[ь] мѣдн село прѣкрасн(ь). и стон по васє днн. и около цвѣта кандила ·б'·.

И єще єдина врста, има кандиль ·м'б· и на средн ихъ вешаю кандило ·а'· ѿ немъ гори кандиль ·ї'г· пак(ь) идеш(ь) стоп(ь) ·ї'з· изидеш(ь) на дрѣги скальн(ь). тѣ стоє свѣщници велики. и на ним(ь) свѣще велике. и ѡтоле идеш(ь) стоп(ь) ·з'· и придешъ прѣд[ь] велнко темле, позлащено. и има двєри ·г'· и икона великих(ь) позлащених(ь) ·с'· || [8а] прѣд нимъ гори кандиль ·м'· и више ·ї'с· праздникъ господ(ь)ских(ь). и на десно и на лево ·ї'б· икона с(ве)тїих(ь) ап(о)с(то)ль. и тѣ гори кандиль ·к'д·. И више их(ь) їестъ кр(ь)сть х(ри)с(то)во распетїе. велнн прѣкрасно. їестъ ѿ длнннхъ пєдн ·к'б· и прѣд ним(ь) гори кандил(ь) ·а'· вел(н)ко ѡт[ь] злата прѣкрасно. под[ь] нимъ ц(а)рске двєри. изидешъ скальна ·г'· онде їестъ с(ве)таа трапєза. тѣ поют(ь) лєтѣр'гїю, православни хрїстїани. їестъ вел(н)ка и лепа. позлащена и с трѣлом(ь). и стл(ь)пи позлащени. над[ь] ном(ь) гори кандило ·а'· ѡт[ь] злата красно. и прѣд ном(ь) гори кандила ·з'·.

И на лево їестъ проскомидїа. и с трѣлом(ь) позлащеним(ь). над[ь] номъ гори кандило ·а'· ѿ немъ гори кандила ·д'·. И за с(ве)том(ь) трапєзом(ь). изидешъ || [8б] (ска)льни ·з'· тѣ їє прѣстол(ь) патрїар(ь)х(ь)ски. када поет(ь) лєтѣр'гїю. тѣ стон. и наоколо има стл(ь)пов(ь) ·н'· и камара ·ѣ· на них(ь) стон, вел(н)ки ѡлтар(ь). вел(н)ке цр'кве. И над[ь] ним(ь) їестъ написано ·в'ьскр(ь)сенїє х(ри)с(то)во· и сашаствїє с(ве)т(а)го д(с)ха. написано златом(ь). їест(ь) саборна цр'ква. ѿ длнннхъ стоп(ь) ·р'г'и а ѿ шнрннхъ стоп(ь) ·л'ѣ· и нмают(ь) врата ·д'· єдина ндєть на с(ве)твю голгофѣ. дрѣга на саннїтє х(ри)с(то)во. трєтїа на част(ь)ни гроб(ь). четвр'та ѿ цр'квѣ прѣс(ве)тє б(о)городнїцє.

Сказанїє за црков(ь) прес(вє)тє б(огороди)це:~:~:~

Како изидеш(ь), из четвр'тних(ь) врата· и санидеш(ь) скальна ·Ѓ· и идеш(ь) на север(ь)· стоп(ь) ·Љ· и обретеш(ь) мѣста· гдє се зовє оклопе· тѣ св х(рист)а· 8 8зе металн гвоздене· кладе || [9а] над[ь] нма нма трапеза· и стон на четнри стл(ь)па· испод[ь] не проходе люди· и кон їсть неисповедань, не може пронти· и када се исповеда· проходн неказ'бран'но· и тѣ горн кандил(ь) ·Б·

За ном(ь) їст(ь) црков(ь)· прѣс(вє)тїє б(огороди)це· овдє стааше б(огороди)ца· и глєдаше х(рист)а· на крстѣ неповин'на· отале слиша, жєно се с(ь)нь твон зри· ондє горн кандил ·Г· И за великим(ь) олтаром(ь)· нма талница· гдє св х(ри)с(т)а др'жали нюдене· то є црков(ь) хавешка· и нма от[ь] великога ол'тара· стоп(ь) ·Г· И еше напред[ь] параклис(ь) ар'менски мал(н)· ондє св раздєллан ризи х(ри)с(то)вє вонни· и сабист се слово првор(о)чаское· д(а)в(н)да првор(о)ка· раздєлнше ризи мое себе, || [9б] и ѿ одежди моен, меташе ждрєбїа·

И еше напред[ь] стоп(ь) ·Г· нмаю врата и санидеш(ь) доле скальна ·А· їсть црков(ь), с(вє)тїє елєни и с трьлом(ь) и стон на четнри стл(ь)па, от[ь] мермера· и нма 8 дланнѣ стоп(ь) ·Н· 8 8 ширинѣ ·М· и нма кандила ·Л· И ондє на десно нма скальна ·Г· кое їсєв ископане, от[ь] камєна єднога· и санидеш(ь) доле, 8 пещерѣ, гдє св нашлн част(ь)ни кр(ь)ст· с(вє)таа елєна зкопан(а)· тѣ горн кандил ·Г· и на лево пещерн їсть мєсто, и др'жє латини· и тѣ горн кандил ·Г·

И пак(ь) придєшь на пр'вєє· на врата на коїа си и влєзашо долїє· и пондєшь на десно· стоп(ь) ·Г· їсть црков(ь) хавешка· тѣ їсть комад[ь] єдин(ь) от[ь] стл(ь)па· || [10а] на комѣ є сидно прѣблагн х(ристо)с(ь) кад[ь] мѣ св ставилн вєнаць, от[ь] тр'ннїа· на ч(ь)ст(ь)нѣ его главѣ· тѣ горн кандил ·Ф· и над[ь] тїєм(ь) стл(ь)пом(ь)· їсть с(вє)таа трапеза· и тѣ поют(ь) лєтѣргїю хрїстїани· защо є хавєшь нестало и не нма нх(ь)· и пондєшь на запад[ь] стоп(ь) ·М· (н)маю скалє· їсть скальна ·Г· и изидеш(ь) горїє· їсть с(вє)таа голгофа ~:~

Сказанїє за с(вє)тѣю голгофа:~:~

Разѣмен, како изидєшь на с(вє)тѣю голгофа· и идєшь на васток(ь) стоп(ь) ·З· и обретєшь(ь) мєсто· гдє св распєлн, г(о)с(под)а б(ог)а и сп(а)са нашего· ис(сє)а х(ри)с(т)а· тѣ їє поїашо и мелхисєдек(ь), лєтѣргїю· с просфором(ь) и вином(ь)· када їє бл(а)гословио авраама· овдє є и любовник(ь) б(о)жїи, авраам(ь)· принєсе вазлюбєнаго· снна· || [10б] своєго исаака· да га заколє· овдє самр'чє се сл'н'цє· овдє рєчє разконник(ь), помєнн мє г(о)сподн егда придєши ва ц(а)рствїи си· їсть то мєсто више, от[ь] свє цр'квє пєдн ·Б· и пол(ь)· ширинє пєдн ·Г· тѣ їє и с(вє)таа рѣпа· гдє св бнлн ставнлн кр(ь)сть· нєвєрни нюден· и бєзпамєтнїи воннї· їсть рѣпа ѿкована сребром(ь)· и излази из нєє бл(а)говѣшанїє· и тѣ їє распєтїє х(ри)с(то)во· зписано· от[ь] с(вє)тє рѣпє на десно пєдн ·С· їсть камєн(ь), распѣкашо сє до зємлє· тан єс(тѣ) камєн(ь) пѣкашо, када сѣ пѣцала васа камєнїа· и катапєтазма 8 цр'квн· како сказѣ, с(вє)тое їєв(аг)г(є)лїє· како придє на зємлю, || [11а] кога сє зовє голгофа· гла(гол)єм(ла) г(л)ав(н)ое мєсто· и тѣ їє бнла глава адамова· и гроб(ь) его· ежє г(ла)голют(ь) книжнїци їєврєнсци· ондє проклет(ь) его· тѣ и гроб(ь) его· и на томѣ мєстѣ распєт(ь) сє· г(о)с(под)ь наш(ь)· ис(сє)в

х(ристо)с(ъ)· и потече част(ъ)наа и с(ве)таа, кр'вь его· на главъ адамовъ· и кр(ъ)стїи
 главъ предеда адама· ѿ гробъ его· и видн се и данашни д(ъ)нь, камен(ъ) разседенъ
 до земли· и тѣ гори кандиль· ꙗѳъ· и дрѣвїх(ъ) напред[ъ]· ꙗѳъ· ѿ све кандиль на с(ве)тон
 голгоѳи· ꙗѳъ· кандиль· їестъ цр'ков(ъ) красна, и село прекрасна· ѿ дланнъ їестъ стоп(ъ)
 ꙗѳъ· а ѿ шириннъ стоп(ъ) ꙗѳъ· и естъ камара, кр(ъ)стаобразно· и пописано златом(ъ)
 прѣкрасно· вши пророци· и авраамъ где хотешє заклат(и), сына своего ислака· || [11Б]
 їестъ патос(ъ) окрашен(ъ)· мермером(ъ)· белнем(ъ) и чрннм(ъ), и црвеннм(ъ)· има и
 цвєта ѿт[ъ] мєди, са свєшамн ·ꙗѳъ· и на десно има пенѣер(ъ)· и глєдашъ ѿ престол(ъ),
 с(ве)тїє ц(а)р(и)це єлени·†††

Сказанїє ѿ цр'кви с(ве)т(а)го нїѡн(а) прѣд(и)течє

Под[ъ] с(ве)том(ъ) голгоѳом(ъ)· има цр'ков(ъ), с(ве)т(а)го нїѡн'на прѣд(и)течє·
 їестъ православиных(ъ) хрїстїан(ъ)· и за с(ве)том(ъ) трапезомъ, видн се где є разседен(ъ)
 камен(ъ)· где є била, глава адамова· тѣ гори ꙗѳъ· кандиль· и на дворъ ѿт[ъ] врата·
 до санитїа х(ри)с(то)ва има стоп(ъ) ꙗѳъ· кое сло и преждєє сказаан· и естъ вел(и)ка
 цр'ков(ъ) ѿ дланнъ стоп(ъ) ꙗѳъ· а ѿ шириннъ стоп(ъ) ꙗѳъ· кандил же православиных(ъ)
 хрїстїан(ъ), ѿ све ꙗѳъ· и негасєєдннх(ъ) кандиль, хрїстїан(ъ)ских(ъ) ꙗѳъ·

|| [12а] Бл(а)годєтїю х(ри)с(то)вою сказахом(ъ)· колико їє поклонєнїа, ваньтар(ъ)
 с(ве)тїє велнкїє цр'кве· и пондохом(ъ) надвор(ъ), нз с(ве)тїих(ъ) врат(ъ)· коїємъ їєсло
 и вєзан, ваньтар(ъ)· и на лево врата· имают(ъ) три стл(ъ)па, ѿт[ъ] мермера· нз
 среднога стл(ъ)па, ѿ пр'во врѣмє, нзидє с(ве)тїи д(с)хъ· їестъ разцеплен(ъ)· и видн
 се дажє и до данас(ъ)· И сїє чєдо показє· г(о)с(под)ъ б(о)г(ъ), да васак(ъ) чл(о)вєк(ъ)
 виднт(ъ) и благодарнт(ъ) б(о)га·†††††

Сказанїє ѿ чєдєси с(ве)т(а)го д(с)ха·~

Г(а)глолють въ врѣмє оно· ар'мени подадошє, мнтѣ неверннм(ъ) агареном(ъ)·
 зашо ннє бнло васкр(ъ)сенїє, нашє са ннма єдно· него нашє прѣждє, недєлю дана·
 зато св бнли затворили, вел(и)кѣ цр'ков(ъ) || [12Б] и нє пвстнлн патрїар(ъ)ха, са
 православиинн хрїстїанн· да чннє празднк(ъ)· с(ве)т(а)го васкр'сенїа· како св нмєлн
 ѿбнчан· онда патрїар(ъ)хъ стаїа, надвор(ъ) ѿт[ъ] цр'кве· и са люднн, въ с(ве)тѣю и
 велнкѣ свєотѣ·

Прєд[ъ] вєчєр' же бнстѣ, велнка жалостѣ· въ васєх(ъ) православиных(ъ), и са
 патрїар(ъ)хом(ъ)· дрѣжєщє свєщє ва рѣках(ъ)· молєщє б(о)га, са васєл(ъ) ср[ъ]д[ъ]цємъ·
 патрїар(ъ)х(ъ) же нзидє· ка прѣстола с(ве)тїє єлєнн· блнзъ єдинога стл(ъ)па, ѿт[ъ]
 мермера· молєщи са плачємъ· васємлостнваго б(о)га, г(а)глолющн· О чл(о)вєколѣчє,
 г(о)с(под)и б(о)жє мон· внждѣ бєдѣ раб(ъ) свонх(ъ)· Ва тнч час(ъ), разпѣтє се стл(ъ)пъ·
 код врата велнкнх(ъ)· и нзидє с(ве)тїи д(с)хъ· и потече патрїар(ъ)хъ, са вєселїєм(ъ)
 || [13а] и важєжє свєщє, що дрѣжашє ѿ рѣках(ъ)· и важєгошє васє люднє, нз рѣкѣ
 патрїар(ъ)ховнх(ъ)·

И како видєшє сїє чєдо агарєнн· ѿт[ъ]ворнше с(ве)таа врата, велнкїє цр'кве· и
 вєлєзє патрїар(ъ)х(ъ), са васєлн люд'нн· и слѣжнше празднк(ъ), с(ве)т(а)го вѣскр'сенїа

х(рн)с(тов)а· како идехъ обичан· и имаю некома ч(о)векъ клинци· прѣд[ъ] с(в)етѣмъ
врати, ѡ землю побнени· еще ѡт[ъ] онога времена· и естъ зписано, на едином(ъ)
каменъ, арап(ъ)скнм(ъ) езником(ъ)· сѣ чѣдо да се зна, како ѣсть било·

И понди на север(ъ), ѣсх врата велика· за коѣ сло и прѣжде сказали· и близъ
тѣх(ъ) врата, имают(ъ) друга врата· и есх заграждена каменом(ъ)· на та ѣ врата, ||
[13Б] хотела влезсти, мариѣ еѣиптенина· и вазврани еи агг(е)ль· и взре над[ъ] врати,
зписан(ъ) ѡбразъ прѣс(в)етѣне б(огороди)це· и слыша гл(а)сь г(лаго)лющъ· мариѣ, аще
прѣидешъ иѣорданъ, ѡбрѣсти ћеш(ъ) спасенїе· и междъ теми врати, има стл(ъ)пов(ъ)
ѡт[ъ] мер(ъ)мера ·ѡ· и еще ·г· ѡт[ъ] пор'фира зеленога камена стл(ъ)па· и ѡтоле на
десно, имаю скале ї естъ скальна ·г· коѣ идъ, на прѣстоль с(в)етѣне елени· и естъ
тръло лепо, пописано златом(ъ)· тѣ ѣ сидела с(в)етѣа елена· и сзднла ѣврѣѡмъ, ради
х(рн)с(т)а· и за друго безаконїе нхъ· ї естъ пред[ъ] с(в)етѣнемъ врати, пор'та велика· а то
ѣ была, прѣпрата великне цр'кве· сада ѣ ѡворена, ѡ н(н) ѣ било· || [14а] стл(ъ)пов(ъ)
ѡт[ъ] мермера ·л· тѣ поставише, част(ъ)ни кр(ъ)сть хр(н)с(т)овъ, на мр'тавца· и васта
мр'твн· и тако познаше, кое е кр(ъ)сть, г(оспод)а ис(вса) х(рн)с(т)а· тѣ естъ и таинница,
где е метала с(в)етѣа елена нюдее· и близъ таиннице· имаю три цр'кве ·д· на среди
вѣскрсенїа, х(рн)с(т)ова· и има место, где е видела, мариѣ магдални х(рн)с(т)а· по
васк(ъ)рсени· и мнешъ ꙗко вр'тоградаръ ї естъ· и г(лаго)ла· г(о)с(под)и где· положи тело
їс(вса) моего· и рече еи г(о)с(под)ь· мариѣ· она же рече· равви· еже г(лаго)лете вчителю·
ѡн же рече еи, не прикасан се ка мне· и близ(ъ) солтара· ѡ пенѣрѣ, има камень,
ѡ принесе ар'хагг(е)ль гаврїл(ъ)· прес(в)етен б(огороди)ци, ѡт[ъ] с(в)етѣне гори
синанскїе· || [14Б] егда пожеле ити, на горъ синанскю· и друга цр'ков(ъ), с(в)етѣних(ъ)
·л· м(с)ч(е)никъ, више не е была цр'ков(ъ), с(в)ет(а)го їѡван(а) б(о)гослова· а сада ѣ
ѡворена· и сзѣжи праздник(ъ) и ·л· м(с)ч(е)ник(ъ) и благословъ третїа цр'ков(ъ),
с(в)ет(а)го їакова врата божїа· и естъ цр'ков(ъ) лепа, ѡ нон гори кандила ·л· и тѣ
пою мир'ски людїе· ѡ тѣ цр'ков(ъ) гледа пенѣр(ъ), из челїе патрїар(ъ)хове· и тѣ имаю
скале, и идъ ѡ патрїар(ъ)хшїю· и тѣ ѣ челни патрїар(ъ)хова· и друга челни, где
патрїар(ъ)хъ сзѣдъ творн· и мало мапред[ъ], велика трапезариѣ, и дофїа· и над ном(ъ)
ї естъ цр'ков(ъ) патрїар(ъ)хова· храм(ъ) с(в)ет(а)го ц(а)ра константина· красна село, има
и пенѣра ·г· їедин(ъ) гледа на част(ъ)ни гроб(ъ) || [15а] х(рн)с(т)овъ· тѣ гори кандиль
·г· и невгасемнх(ъ) кандиль ·ѡ· И ѡт[ъ]толе пошад[ъ], колико вр'женїемъ камен(ъ)·
ї естъ цр'ков(ъ), с(в)етѣа ·екла· то ї естъ ѡ кѣѣх(ъ), где стоїе хаѣне· ѡтоле пошад[ъ],
колико вр'женїемъ камень· ї естъ монастир(ъ), храм(ъ) прѣс(в)етѣне б(огороди)це·
тѣ стоїе калѣкернице· тѣ ѣ стала, с(в)етѣа пелагїа, и са деветьдесет(ъ) д(е)вицьж·

|| [15Б] Према вастокъ, б(о)жїа гроба· внѣтра ѡ їерусал(н)мъ, пошад[ъ] по мнле·
ї естъ цр'ков(ъ), с(в)етѣа с(в)етѣних(ъ)· где е стала прѣс(в)етѣа б(огороди)ца, лет(ъ) ·г·
хранила по агг(е)лѣ, б(о)жїю· ѡнде сѣ заклаан пророка захарїю· и ѡнде е прилнѡ,
х(рн)с(т)а симеѡн(ъ) на рѣкѣ· ѡнди е бнѡ кнѡтъ пророчнн· и жаѣалъ аронов(ъ),
и скрижали· и вѣсе ѡ подасть б(о)гъ монсею· коѣ ї естъ пророчество· ради матере
божїне· ї естъ цр'ковъ, покривена оловоомъ и близъ цр'кве, їсх врата· кѣди е прошаѡ
х(рн)с(т)ов(ъ), на цветоносне· са ванемъ и ветавлн· и сада їсх затворена·†††

|| [16а] тѣ ѣ и гроб(ъ) его· И тѣ ѣ гора елесон(с)ка· ї ест(ъ) на васток(ъ) према
їер(с)с(а)л(н)мъ· и ва свѡтъѣ ї естъ пѣть· доле, ѡ потокѣ чедарскомъ· има село
гевсиманиа· кое е било село· а сада ї естъ цр'ков(ъ) едина· тѣ ї естъ пещера, где сѣ се
сакрнлн ап(о)с(т)олн· страѣа ради нюденска, када преда нюда х(рн)с(т)а, нюдесомъ·

Близъ пѣщере· їестъ(ь) вртоград гдѣ предаде нюда х(рист)а· више неѣа, колико врженїемъ(ь) каменъ(ь)· їестъ(ь) место гдѣ є х(ристор)с(ь), чатїо(ь) оче нашъ(ь)· грехъ(ь) ради наш(н)хъ(ь)· И тѣ їестъ(ь) каменъ(ь)· гдѣ остави х(ристор)с(ь)· петра и їакова и їоанн(а) и приде и обрете ихъ спеще· и рече имъ, идите и м(о)лите се да ванидете въ напа(с)тъ.

|| [16Б] Близъ вртограда· їестъ(ь) црковъ(ь), прѣс(в)етїне б(огороди)це· тѣ їе и с(в)етїи гробъ(ь) єе· то їе в землѣ двькоко· и около врата има ста(ь)повъ(ь) сот[ь] мермера· и· и на средѣ скала їестъ(ь) гробови исоакїма, и аннїи· и доле в цркви, близъ с(в)ет(а)го солтара· їестъ(ь) камара, и ванстаръ(ь) ен· їестъ(ь) частъ(ь)ни гробъ(ь), прѣс(в)етїне б(огороди)це· И има на гробъ мермеръ(ь) прекраснъ(ь) и излази бл(а)говѣханїе велнко· тѣ гори кандиль· кѣ· || [17А] сот[ь] цркве, колико врженїемъ(ь) каменъ(ь)· на дворя види се земла їїорданъ(ь)ска·

И близъ цркве· їестъ(ь) пещера, то їе постъ(ь)ница с(в)ете пелагїе· а сада држе пещеръ тврци· и не пвцаю знатра, ни христїанни на еретига· и не влзе ни соннїтко· и тѣ в гробъ(ь) с(в)ете пелагїе· и на гробъ(ь) єе, има стопа агг(е)л(ь)ска· зна се на каменъ(ь)·

На лево горе елєонъ(ь)скїе· пошадъ(ь)· кѣ· стаде· їестъ(ь) мала галїлея· тѣ се показѣ х(ристор)с(ь), по васкръ(ь)сени ап(о)столомъ(ь)· и рече има, шад[ь]ше проповѣданте їев(а)рг(е)лїе· || [17Б] по васен земли, кр(ь)стеце люди· ва нїе оца и сина, и с(в)ет(а)го д(с)ха·

Према вастокъ· гори елєонъ(ь)скїе· їестъ(ь) витанїа, от(а)частъ(ь)во лазарово· има и први гробъ(ь) єго· тѣ їес гробови, марте и марїе· в пещери, сестре лазар(е)ве, и то држе тврци· И нїже вѣфанїе, има каменъ(ь)· гдѣ є снїдо х(ристор)с(ь), када сѣ га среде марта и марїа, сестре лазареве· и рече г(оспод)и, се земла гдѣ є погребенъ братъ(ь) нашъ(ь)· и словомъ(ь) єго, вѣскр(ь)се лазара· четвородневна из гроба· приде х(ристор)с(ь) сот[ь] витанїе, према їер(с)с(а)л(н)ма, и посла вченики· и привелоше ємъ(ь) осле и седе на немъ(ь)· и сретоше єго отроци їевренци· поюще бл(а)гословенъ(ь) гредн, ва нїе г(оспод)їне· осана нїе и ва вїшнихъ(ь)· || [18А] їестъ(ь) ... до їер(с)с(а)л(н)ма стади· гѣ·

И ... доле· према вастокъ· има пѣтъ на їерихонъ(ь) и на їорданъ(ь)· їерихонъ(ь) їестъ(ь) на полю лепъ· онде се припе закхен, да види х(ри)с(т)а· и єсть сот[ь] їер(с)с(а)л(н)ма мл(ь)· кѣ·

Близъ їер(х)она,⁵ їестъ(ь) планина четрдесетница велнка· гдѣ є х(ристор)с(ь) постїо, четрдесетницъ· ѣкоже и ч(л)овекъ(ь) д(ь)ни· мѣ· и приходѣше ка немъ(ь) дїаволь, исквѣшає єго· и има пещера много високо· и под[ь] планиномъ(ь) їесъ воде горъ(ь)ке· биле сѣ прѣжде горъ(ь)ке· а како приде пророкъ елїсен прѣтвори ихъ(ь) ва сладкѣ·

|| [18Б] Из їерихона на вастокъ(ь), в пвстїни· има монастиръ(ь) црковъ(ь)· с(в)етаго пророка и пред(н)теч(е), и кр(ь)стїтел(а) їоан(а)· из монастир(а) на вастокъ(ь) мл(ь)· кѣ· їестъ(ь) река їїорданъ· тѣ се кр(ь)стїи, г(о)с(под)ъ нашъ(ь), іс(ь)с(ь) х(ристор)с(ь)· сот[ь] рѣки їїованови· и тѣ виде їїоанъ(ь), с(в)етїи д(с)хъ· и има пещера према їорданъ, гдѣ є сидио їїоанъ(ь)· и оно место, гдѣ се кр(ь)стїо х(ристор)с(ь) истина· и према(а) местъ онома, їестъ(ь) гора ермонїмъ(ь)· сот[ь] толе вазеше, пророка наїю· на колеснице соганїе· и течетъ(ь) иїорданъ(ь) покраи планине· сот[ь] севера на поладне· и има сот[ь] їер(с)с(а)л(н)ма до їордана мл(ь)· кѣ·

5 Написано їерїнона.

Паки вазвратихом се въ с(вє)тїи град[ь] їерус(а)л(н)мь:--
сказанїе за с(вє)тїи град[ь] ви-флеєм(ь)

Дондосмо, въ с(вє)тїи град[ь] їер(с)с(а)л(н)мь. и около его. пр'во с(вє)тїи ви-флеєм(ь) град[ь]. на десно їер(с)с(а)л(н)ма нма. с(вє)тїи ви-флеєм(ь) на полвдне. из їер(с)с(а)л(н)ма мнл(ь) ·҃҃. И на среди пята, нма монастир(ь) с(вє)тїи нлїа пророкъ. їестъ цр'ковъ лепа и с трвалоу. и тѣ заспа, с(вє)тїи пророкъ нлїа на каменѣ. || [22а] под[ь] древом(ь) кедром(ь). и рече емѣ, агг(е)ль б(о)жїи. вастани ѡждь и пи, на далек(ь) їестъ, пѣтъ твон ѡт[ь] тебе. и зна се на каменѣ гдє є спаваѡ. и естъ на краи пята, на дворѣ из монастира. ѡ томѣ монастирѣ стоїе калѣѣри:~

На среди пята, из с(вє)т(а)го нлїе. ндѣѣи ѡ ви-флеєм(ь). їестъ гроб(ь) рахиле, матере їѡсифове. дрѣге жене їїаковлеве. ѡвди блнз(с) нма зємла вр'топ(ь). гдє хотеше їѡсиф(ь). ѡстави(т)и б(о)городицѣ. и приде агг(е)ль б(о)жїи, и рече емѣ, носифе синє д(а)в(н)довъ не бѡи се. помни марїю женѣ твою, рожд[ь]шеє бо се из неє, ѡт[ь] д(с)ха їестъ с(вє)та. и проча:~

И тѣ на десно нма село зовом(о) беѣала. || [22б] то їестъ домъ єфратов(ь). и г(а)л(о)л(у)т(ь), да сѣ ѡт[ь] толе изишли пророци. и мал(о) више, їестъ аѣназма. с(вє)т(а)го ѡца кипрїана:~

І ещє пошад[ь] мнл(ь) ·҃҃. їестъ монастир(ь) с(вє)т(а)го геѡрг(ь)гїа. їестъ монастир(ь), и с трвалоу(ь) ѡкрѣгаѡ. тѣ нма и комад[ь] ѡт[ь] верига, чимє сѣ га мѣтлнн. и твори чѣдо, и вер'ним(ь) и невер'ним(ь). м(о)литвою с(вє)т(а)го, и великом(с)ч(е)ника. и побєдоносца х(р)и(с)то(в)а геѡргїа. їестъ та цр'ков(ь). ѡт[ь] їер(с)с(а)л(н)ма мнл(ь) ·҃҃:~

|| [23а] Сказанїе за с(вє)тїи град[ь] ви-флеєм(ь):~

Тѣ се родноу пл(ь)тїю, г(о)спод(ь) наш(ь), ис(сѣ) х(р)исто(с)ь. ѡт[ь] пр(е)св(е)тїе д(е)ви б(о)городицѣ. и нма цр'ковъ велика, вел'ми красна. и дл'га и кр(ь)стаѡбразна. покривєна др'ветомъ, и по др'ветѣ ѡловоу(ь). и естъ ѡлтар(ь), и по цр'кве. патос(ь) ѡт[ь] мєр'мєра, и нма стл(ь)пов(ь) ѡт[ь] мєр(ь)мєра ·҃҃. а на десно. ·҃҃. а на лево ·҃҃. и горе є пописано златом(ь). || [23б] вел(ь)ми прекрасно. и на десно цр'кве, нмаю скале. и изидеш(ь) ѡ цр'ков(ь), с(вє)т(а)го геѡрг(ь)гїа. и изидешъ из цр'кве и ѡбрєтеш(ь) дрѣге скале. и изидеш(ь) ѡ кѣлѣ, гдє стоїе калѣѣри:~

сказанїе за с(вє)тѣю пещєрѣ:~

Под[ь] великом(ь) цр'квом(ь) нма пещєра вел(н)ка, и красна. ѡ конѡи се родноу, пл(ь)тїю ц(а)рь и г(о)с(под)ь наш(ь) ис(сѣ) х(р)исто(с)ь. и естъ ѡблєчєна каса ѡ мєр(ь)мєр(ь). и по зємлн наоколо, и надвор(ь) ен. и нма врата ѡт[ь] мєди ·҃҃. єдина на сєвєр(ь), а дрѣга на полвдне. и санидєшь долє скалѣни ·҃҃. и тѣ їє мєсто, гдє се родноу х(р)исто(с)ь. прєдѣ вѣстокѣ, и гдє га сѣ повнлн, на полвдне. и излѣзи бл(а)говѣханнє велнко. и гдє се родноу, тѣ гори канднл(ь) ·҃҃. || [24а] и гдє сѣ га повнлн ·҃҃. и естъ ѡ с(вє)тон пещєри, ѡ сѣ канднлѣ ·҃҃. и пошад[ь] ка западѣ, на краи пещєрє каменѣ шѣпал(ь). тѣ сѣ ѡнлн вода, када сѣ х(р)и(с)т(а) ѡкѣпанн. и излѣзи бл(а)говѣханїе.

есть цр'кав(ь), и с трълом(ь) село прекрасна· и есть патос(ь), ѿт[ь] мер(ь)мера, ситна изписано лепо· || [27а] и ванътар(ь) св(е)т(а)го ѿлтара, под[ь] св(е)том(ь)· трапезом(ь)· їесть место, где є вьсечено част(ь)но древо· и в пр'во време, ѿт[ь] тога св дрѣва вчинили част(ь)ни кр(ь)сть· на колы св распели г(оспод)а, ис(уса) х(ри)с(т)а· тѣ горы кандиль ·г'· и више них(ь) кандиль ·з'· и та цр'ква їесть в двлиннѣ стоп(ь) ·п'с'· а в шириннѣ стоп(ь) ·м'и· и есть монастырь в врт'опѣ· и има тѣ, в єдном икони св(е)т(а)го ар'хагг(е)ла· єдина чєсть, ѿт[ь] част(ь)нога дрѣва· та їе икона, в єдном(ь) параклєсѣ:-

И пошад[ь], ѿт[ь] частнога кр(ь)ста на запад[ь] мнл(ь) ·с'· їесть зємла зовом(а) иворни· тѣ се родно, св(е)тїи нїѡван(ь) пророкѣ и пред[н]тєча· и есть цр'ковѣ и с трълом(ь), || [27б] крас(ь)на· а сада їесть(ь) пѣста· и близъ цр'квѣ їесѣ дворн· захарїе пророка· тѣ їе доходила б(огороди)ца, и целивала се са єлисаветом(ь)· и снєла три м(е)с(е)ца тѣ· и в цр'кви, близъ св(е)т(а)го ѿлтара· їесть место где се родно, част(ь)ни пред[н]тєча нїѡван(ь)· и ѿт[ь]толе пошад[ь] стаде, ·б'· їесть вода, коїа ѡблѣташе грешникє· како г(лаго)лють(ь) неки, васаком(ь) чл(о)в(е)кѣ, грєх(ь) ѡблѣташе·

И пошад[ь] на запад[ь] мнл(ь) ·б'· има камен(ь), кон се раз(ь)сєде, и сакрн пред[н]тєчѣ· и матер(ь) его· ва бр'ѣме, када побн ирод[ь] младєнце· и тєчє из негѣ лѣнѣзма· и в тнєхѣ планинах(ь) на восток(ь)· їесть место где є ап(о)с(т)оль филип(ь)· кр(ь)стїѡ євнѣха єфнопа чр'нога· и есть до їер(с)с(а)л(а)ма мнл(ь) ·н'·

|| [28а] И пошад[ь] ѿт[ь] їер(с)с(а)л(а)ма, на север(ь) стади ·з'· їесть їеммавсѣ· то їе єже г(лаго)лєть, св(е)тоїе їєв(аг)г(е)лїе· їако познає с(е), лѣце и клєопє ва їеммавсє· ва прєломлєни хлєба по васкр(ь)сєннѣ· и тѣ има цр'ков(ь), велнка и лепѣ а сада їе пѣста:-

Паки пошад[ь], из їер(с)с(а)л(а)ма дни ·б'· хода, їесть газ'за· тѣ їесѣ дворн самсонови· и на запад[ь] газ'зє, има зємла зовом(а) магдаала· из коє є вѣла марїа магдаалннн:-:-:-

И на лєво ѿт[ь] газ'зє, три дни хода· има зємла, зовом(а) андаа· тѣ има цр'ков(ь), || [28б] вел(н)ка св(е)т(а)го геѡргїа· и тѣ в цр'кви близъ св(е)т(а)го ѿлтара· има и частна его глава· и свѣжн прѣзд(ь)никѣ его· м(е)с(е)ца ноемврїа ·г'· д(ь)нѣ, ѡбновлєннє храма его· прнходєть и покланѣют(ь) сє, и данашнн д(ь)нѣ· їесть до їер(с)с(а)л(а)ма мнл(ь) ·к'д'·

Близъ андає, има место зовом(о) рамел(ь)· и тѣ има цр'ков(ь), св(е)т(а)го геѡргїа· и на десно цр'квѣ, їесть стл(ь)пѣ· що квпн жєна вадовнїца· и метнѣ вѣ морє и м(о)лтвою св(е)т(а)го геѡргїа, изидє на кран мора· и поставнше его ѡ деснѣю ва цр'кви:-:-:-

И пошад[ь] ѿт[ь] андає мнл(ь) ·с'· їесть скєла їафа, на кран мора· то їе скєла, где доходе хаїїє, || [29а] в кораблн· и има до їер(с)с(а)л(а)ма, мнл(ь) ·л'·

И на десно їафє, покран мора· їесть зємла, коѣ се зовє арапскнм(ь) єзнком(ь)· налємѣ, вѣналєм(ь)· и есть цр'ков(ь) св(е)т(а)го ап(о)с(т)ола петра· то їе зємла, єже г(лаго)лєть ва св(е)тєм(ь) їєв(аг)г(е)лїн·

Ва времє ѡно, прндє иссѣсь), ва странн кєсарїє филиповн· и г(лаго)ла вчєннком(ь) свонм(ь)· кого мє г(лаго)лють чл(о)вєци, свѣща сннѣ чл(о)вєчаскаго· и рєчє петар(ь), азѣ вєл тє х(ри)с(т)а, свѣща сннѣ б(ога) жї(ваго) и вѣсє г(лаго)лн его·

И мало ниже їсть кїсарїа филипова· и єсть град[ь] ааї є пвств· и више не҃га, нма земаа· зовом(а) нптоломанда· коїе їст(ь) кран мора· И више нее, нма гора зовом(а), кар'мнл(ь)ска гора· тѣ стоїаше пророк(ь) нлїа· И пошад[ь] на лево, їст(ь) земаа· тнр(ь)ска и сндон(ь)ска· довле є доходїω х(рнсто)с(ь)· пл(ь)тїю || [29Б] како г(лаго)леть с(вє)тоїе їв(аг)г(елїе) Ва време оно, прїде іс(усь), ва странн тнр(ь)скне и сндон(ь)скне· и по васен тон· тѣ слншнтє, ѡт[ь] сндона доле ннже· нмаїю гради многи· на кран мора· їст(ь) ѡт[ь] їер(с)с(а)л(н)ма хода ·д̄· дни· и како прїдешь· ка с(вє)томы градѣ їер(с)с(а)л(н)мѣ· налево ѡт[ь] пѣта· на брегѣ високо· нма село зовом(о) салмонл(ь)· тѣ нма цр(ь)ков(ь), велика пророка салмона· нма ѡт[ь] їер(с)с(а)л(н)ма мнл(ь) ·н̄''·:~:~

† Сказанїе како ваздвнжаете се, част(ь)ное древо кр(ь)ста ва с(вє)тел(ь) граде їер(с)с(а)л(н)ме· на праздннкъ его м(є)с(є)ца сєк(телмбра) ·ї̄д̄·:~

Ѳгда прїдеть праздннк(ь)· ваздвнженїа част(ь)наго, и животворещаго кр(ь)ста· прїдеть патрїар(ь)хь· ва с(вє)тѣю и вел(н)кѣю, || [30а] цр'ков(ь)· частнаго гроба г[оспо]д[ь]на· И ѡблєчєт(ь) се ва ѡдежди многоцен'нїе· и са ннм(ь), архїерєи многи, и с(вє)щєннцн многи, и дїаконн· и поют(ь) лєтѣргїю, с(вє)т(а)го златовста нїѡван(а)· ѡ с(вє)тон и велнкон, сабор(ь)нон цр'кви· и по савр'шєнн с(вє)тїне сѣлжєнн:~

И нзнєсѣтъ част(ь)ное древо· на комы сѣ распєлн· г(оспод)а нашего, іс(уса) х(рн)с(т)а· и єст(ь) на єдинол(ь) кр(ь)ствѣ велнкѣ ѡкованѣ· прївєзано златом(ь)· и поставєть его на велнко блюдо, ц(а)ра рєсскаго· и ваздвнгнєт(ь) его патрїар(ь)хь· и поставнєт(ь) его на главѣ, єдинолѣ ѡт[ь] архїерєєн· и ва тнч час(ь), нзнєсѣтъ барїакє сїнрєт(ь) стагове многе· и на васаком(ь) барїакѣ, по єднн(ь) кр(ь)ствѣ позлащєн(ь)· || [30Б] и вѣжєгѣтъ, свєщє велнкє многе· и пондєтъ патрїар(ь)хь са лнтнѡмь· и прєд[ь] ннлѣ носєт(ь), част(ь)ное древо· и санндосмо на мєсто, гдє ѡбрєтє с(вє)тѣа елєна, част(ь)нн кр(ь)ствѣ х(рн)с(т)ѡвѣ· тѣ прїмнєт(ь) патрїар(ь)хь ва рѣцє, част(ь)ное древо, ѡт[ь] архїерєєа· и г(лаго)лєть велнка єктєнїа· и людїє капїють, г(о)с(под)н помнѣнн· и знамєнѣтъ патрїар(ь)хь людїєн, част(ь)ннм(ь) древом(ь)· Паки прїмнєтъ архїерєєн, част(ь)ное древо· и ваздвнгнєтъ его на главѣ·

И нзндохом(ь) горє, и пондохом(ь) ѡколо велнкаго ѡлтара· и ѡколо част(ь)нога гроба, х(рн)с(т)ѡвѣ· и ѡколо саннїтїа сїрєт(ь) ѡбѣтїа х(рн)с(т)ѡвѣ, са лнтїѡмь· носєщє ва рѣках(ь) барїакє· нлн стагове и свєщє велнкє многе·

И ѡт[ь]толє || [31а] пондохом(ь) горїє· на с(вє)тѣю голго·ф·н· и тѣ прїмнєт(ь) патрїар(ь)хь, част(ь)ное древо· и стонт(ь) прєдѣ вѣстокѣ· и г(лаго)лєть вел(н)ка єктєнїа· Паки ѡбрѣтнєт се ка западѣ, прєдѣ саннїтїю х(рн)с(т)ѡвѣ· и тѣ такождє г(лаго)лєть єктєнїа· Паки пондєт(ь), на полѣднє, и на сєвєр(ь)· и тѣ такождє г(лаго)лєть єктєнїа, велнка· и на васаком(ь) мєствѣ знамєнѣєт(ь) людїєн, част(ь)ннм(ь) древом(ь)· и людїє капїють са стрѣхом(ь)· г(о)с(под)н помнѣнн·

И пондохом(ь) ѡт[ь] с(вє)тїє голго·ф·н, и прїдохом(ь) паки ва велнкѣю, сабор(ь)ннѣю цр'ков(ь)· са барїѣцн и са свєщѣамн, и тѣ вѣзмет(ь) патрїар(ь)хь, част(ь)ное древо ѡт[ь] архїерєєа· и стонт(ь) прєдѣ вѣстокѣ, и тѣ г(лаго)лєть єктєнїа· || [31Б] и ѡт[ь]пвствѣ, с(вє)тїєнє и б(о)жѣстѣвнїє сѣлжєнн· и подаєтъ част(ь)ное древо· єдннѡмѣ

от[ъ] ар'хѣрен, и др'жит(ь) его· код[ъ] престола патрїар(ь)хова. и идеть патрїар(ь)хъ и седет(ь) на престол(ь) свои· и делить людємь с(вє)твю анафоръ· и тѣ целзуютъ част(ь)ное древо· код[ъ] престола патрїар(ь)хова, от[ъ] рѣкъ ар'хѣренских(ь). и тако савр'шает(ь) се, част(ь)ни празд[ъ]нникъ, ваздвиженїа част(ь)наго, и животворещаго кр(ь)ста:~

† Слпснх(ь) сѣи поклон'ник(ь)· част(ь)номѣ гробѣ г(оспо)дню ва лето зрѣо:· а от[ъ] р[о]ждаства х(ри)с(то)ва, ѡхъѡбѣ:· м(є)ц(є)ца гнєн(вара), к'. въ с(вє)тємь граде їер(с)с(а)л(н)мє грѣшнїи гаврїил(ь):· фаднѣ:· х(ри)с(то)с(ь) з(а)ча(ло) и коньц(ь)

|| [32а] † Зде зри ѡ ц(а)р(ь)ствїах(ь) въ кратце:~

от[ъ] х(ри)с(то)ва възнес(є)нїа до бл(а)гоч(а)стиваго ц(а)ра константина· ц(а)р(ь)ствнх(ь) невер'них[ъ]· мѣв~ за лѣтъ ~тїнї~ от[ъ] константина же бл(а)гоч(а)стиваго ц(а)ра вист(ь) до вазетїа ц(а)рнградъ· гр'часких(ь) и ср'б(ь)ских(ь) ц(а)рь ·пѣ~ за лет[ъ] ~др'зї~ толнцє др'жашє бл(а)гоч(а)стиви ц(а)рїє аще є и иконовор(ь)ство вїло· ѡбачє бл(а)гоч(а)стїє несть ѡсквѣдало:~*~*~

+|| [32б] † Повесть нека избран'на:~

Начєло в(о)ж(а)ств'нїє бл(а)г(о)д(є)ти дан'нен нам[ъ] от[ъ] сп(а)са нашего ив(свса) х(ри)ста· иже от[ъ] любвє заповєда нам[ъ] въ с(вє)тїх(ь) и великих[ъ] бл(а)говєст(ь)ннцєх(ь) четнрєх[ъ]· пат(є) же въ с(вє)тєм(ь) и вел(н)цєм(ь) проповєд[ъ]ннцє и зчители їѡан'нє в(о)гословє· тїи збѡ и ѡбрѣтаєи да развмєтъ въ них[ъ]·

Тєм'жє възлюблєн'нє ѡ х(ри)стє кїр(ь)· и м(є) р(є)кч· написх[ъ] сїа понздн бо мє на сєє твое нищєлюбїє· и многїє твое къ нам[ъ] бл(а)год(є)т(є)лн· иже трѣбова къ нам[ъ] недостонннмь· от[ъ] своего бл(а)городїа· моцан' бо еси въ моем[ъ] трѣбовани, в(ь)сє раздрєшннї елико наша сквдость трѣбвєтє не погрѣшнт[ъ]· егда течашє лѣтъ възсємир(ь)наго създанїа над лєтн седмїє тнєсщє· ежє кєт(ь)· пєдєсетннцѣ ·в'ш(н)~ свгвѡ съ седм[ъ] десєтнцєю· и пет[ъ] десєтнцѣ ·в'ш(н)~ свгвѡ съ пєтернцєю и четвнрнцѣ съ четнри десєтнцєю съ єдннєм[ъ] єднннцѣ ~г'ш(н)· съ седм[ъ] десєтнцєю

|| [33а] написх[ъ] же сїа моею многгрѣшною рѣкою тр(ь)стѣ въ десннцн др'жах[ъ]· зловкор(ь)ннм(ь) мннм[ъ] єзнкнм[ъ]· и вѣдах[ъ] твоен бл(а)голюбнєн д(в)шн, по сєм[ъ] же м(о)лю твое вел(н)чєство· іако да прочатєт(ь) с(є) сїа кннга· и нннм[ъ] нашнм[ъ] братїам[ъ] в вєс(ь) прѣвнвѡущнх[ъ]· еж(є) съзѡмь люб'вє съпрѣден'ннм[ъ] ѡ х(ри)стє в(о)жїєю м(н)л(о)стїю да от[ъ]крїєтє развмь чатвшнм[ъ]· иж[є] аще кто от[ъ] нашїє братїє жєлаєтє възвєсннн любѡмвдр'наго хлєба и наснтннн сє много братїє трапєзє єго· незавнст(ь)но да почр'пєтє и да пїєтє водъ прѣмвдростн· нашєм[ъ] же малѡмїю да не зазрнт[ъ]· ежє сїа възпнсах[ъ] аще кєс(тѣ) касно и стр'пат'но писанѡє намн· своннн развмн напл'нннє по писан'номъ· дрвгъ дрвгъ тєготн носнтє и тако скончѣєт(ь) сє закон(ь) х(ри)с(то)въ· тн же нзрєд[ъ]но и крас(ь)но проповєдан· еж[є] пнс(а)но нєгдє мѡм[ъ]но и мрѣтно· здє же свєтло и крас(ь)но проѡбразѡва сє послєждє тл(ь)кованїє іако двєр(ь) сїа от(ь)крїєт(ь) сє:~

|| [33б] Ц(а)рь збѡ неки вєшє славн(ь) зєло· и велнк(ь) и бл(а)городань и вел(ь)мн богат[ъ]· и свєтал[ъ] и внсокъ над[ъ] вєсємн· въ врѣмє ж[є] неко мїн

еж[е] добре знахом[ь]. оублаа[а]ше же ц(а)рь тан въсею въселіеую. и не висть инь таксов[ь] никакво ж[е] нигде же. въсака ж[е] вбо начела и власти посавшают[ь] его и покарают[ь] с(е) емъ. въси съ страхом[ь] и трепетомъ, работаютъ емъ. тогожде вел(н)каго цара съть ~д~ ц(а)ры съ стронтели и правители др'жави вел(н)ка(го) ц(а)ра. под[ь] нимъ же четир(ь)ми ц(а)ри вел(н)ки ц(а)рь встрои. вел(н)ких[ь] чинночелник[ь] ~і̄ в̄~ коемъждо ц(а)ръ дастъ по ~і̄. кнезъ. іако да оопасно строеть ц(а)р[ь]скіе вещи. под[ь] темъ же ·б̄і̄·ми кнезми повеле бити ·н̄ в̄~ епар[ь]ха іако да повеленіемъ тех[ь] ·б̄і̄~ кнезени савжетъ ц(а)ръ вгодно и строено въ дворе ц(а)реве. темъ же ·н̄ в̄~ епар'ховом[ь] прѣдасть нмъ вел(н)ки ц(а)рь. свонх[ь] долочедатъ светлих[ь] || [34а] и храбрїих[ь] числом[ь] ~і̄ ̄. под[ь] конмъждо епар'ховом[ь] поставїи рабовъ ·з̄. іако да строеніем[ь] епар'ховим[ь] вгодно савжетъ ц(а)ръ. повеле же вел(н)ки ц(а)рь тан давати на потребъ рабом[ь] тем[ь] коемъждо по ~б̄і̄. златиц[ь] и ·б̄і̄~ медниц[ь]. един же некто, хот[ь] ман'ших[ь] того вел(н)каго ц(а)ра. послан[ь] беше. на инь странъ некїе ради вини. послалше ж[е] емъ тан вел(н)ки ц(а)рь на потребъ пр'вое ~і̄. златиц[ь] и ·і̄. меднице. второе ~з̄. златиц[ь]. и ·з̄. медниц[ь]. третїе послалше емъ ·ф̄.~ златиц[ь]. и ·ф̄.~ медниц[ь]. въ четвр'тое же приходитъ раб[ь] тан сам[ь] къ ц(а)ръ іакож[е] емъ повелено. и повеле ц(а)рь дати емъ ·б̄і̄. златиц[ь]. и ·б̄і̄. медниц[ь] іакож[е] и прочим[ь]. паки ж[е] раб[ь] тан въ тан час[ь] хот[ь]ходит[ь] на вреченое емъ место. и дело. и по снх[ь] послалше емъ ц(а)рь іакож[е] и пр'вее. злато и мед[ь]. паки о преждереч(є)них[ь]~ четирех[ь] ц(а)рехъ. и ~б̄і̄~ кнезав[ь]. коемъждо ц(а)ръ пред[ь]стояше рабов[ь]~ девет[ь]десет[ь] и еднн[ь]. и коемъждо кнезъ савжаше савгъ ·д̄. и коемъждо епар[ь]хъ, др'жати рабовъ ·з̄. тем[ь] въсем[ь] савгамъ. дает[ь] се из ризнице оного вел(н)каго ц(а)ра коемъждо по ~б̄і̄. златиц[ь]. и ·б̄і̄~ мед[ь]ниц[ь]~ || [34б] прежде же реч(є)них[ь] четире ц(а)ремъ. даеть вел(н)ки ц(а)рь. коемъждо. даеть тисвщъ и деведесет[ь] и пет[ь] златиц[ь] и тисвщъ и деведесет[ь] и пет[ь] медниц[ь]. кнеземъ же коемъждо кнезъ дает[ь] се хот[ь] ризниц[ь] вел(н)каго ц(а)ра. ·і̄ ̄~ златиц[ь] и ·і̄ ̄~ медниц[ь]. епархом[ь] же коемъждо дает[ь] се ~п̄ д̄~ златице. и ~п̄ д̄~ меднице(є). онимъ же преждереч(є)нимъ савгам[ь] долочед[ь]цел[ь] вел(н)каго ц(а)ра дает[ь] се нмъ въсем[ь] из ризнице ц(а)реви. по ~д̄ і̄ п̄. златиц[ь]~ и ~д̄ і̄ п̄~ медниц[ь] кроме онех[ь] златиц[ь] и медниц[ь] еже послалше ц(а)рь къ рабъ оному на инью странъ. бехъ же в того вел(н)каго. ц(а)ра два. златомерителя и два златозбирателя кон събирахъ злато и мед[ь]. хот[ь]дающе въ ц(а)р[ь]скаа скровища. вишереч(є)ни же мерители. възнимлахъ злато и мед[ь] из ризници и дамхъ савгам[ь] ц(а)ревим[ь] в реч(є)н'ное нмъ:~

Ко(нъ)ц(ь):~

Да се зна каде кьга отиде <отъ> бесограда ва [лє]тѡ з̄си.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђорђевић, Петар. *Историја српске ћирилице*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1990.
- Јовановић, Томислав. *Светија земља у српској књижевности од XIII до краја XVIII века*. Београд: Чигоја, 2007.
- Klausner, J. A. *Description des lieux saints de Palestine dans un manuscrit slavon*. Revue des etudes slaves. Tome XXXIII, fasc 1–4, Paris, 1956.
- Трифунковић, Ђорђе. *Азбучних српских средњовековних књижевних јојмова*. Београд: Нолит, 1990.
- Харисијадис, Мара. *Гаврило Тадић, Поклоњеније часитнојој гроба и светијих местј ва светиом гробу Јерусалиме, Повеситј нека изабрана*. Књижевна историја, бр. 73-74, Београд, 1986.

Ksenija Milovanović

Beschreibung des Heiligen Landes von Gavrilo Tadić

Zusammenfassung

In diesem Artikel wird der Reisebericht von Gavrilo Tadic geforscht, der im Jahr 1662 erstellt wurde. Reisebericht ist als Anleitung, mit Beschreibungen der wichtigsten Sehenswürdigkeiten, durch die Orte des Heiligen Landes konzipiert. Der Text wurde auf serboslawische Redaktion mit Elementen der Volkssprache geschrieben.

Im Artikel wird Einfluss von Volksformen durch bestimmte phonetische, morphologische und lexikalische Phänomene beobachtet. Die Sprache wurde nicht in synchronen Ebenen geforscht. Die diachrone Perspektive ist dominant. Die etymologische Analyse der lexikalischen Schicht zeigte signifikante orientalische Einflüsse, aber auch lokale Sprachmerkmale wurden aufgezeichnet. Paläographische Forschung wurde ebenfalls durchgeführt. Zusammen mit der Arbeit wird der vorbereitete Text des Reiseberichtes begleitet.

Authentische Manuskript wird in der National- und Universitätsbibliothek in Jerusalem unter der Nummer Ms. Var. 186 behalten.

Schlüsselwörter: Reisebericht, Gavrilo Tadic, Heilige Land, Jerusalem

Примљен: 15. 9. 2020.

Прихваћен: 20. 10. 2021.